

שלדעתו, אם הכהנים יטבלו בשעה זו, מאחר שלדעתו בין השמשות הוא כהרף עין, נמצא שטבילתם היא מבעוד יום, ויהיו טהורים לתרומה בלילה.

ג. לדעת משנתנו, [שללשון אחד היא כדעת רבי אליעזר, וללשון שני היא סתם משנה], ולדעת חכמים בברייתא [שניה], ולדעת רבי יהושע [בברייתא שלישית] – תחילת זמן קריאת שמע של ערבית הוא **משעת צאת הכוכבים**. וזכר לדבר שהלילה מתחיל בצאת הכוכבים, שנאמר בספר נחמיה (ד' ט"ו-ט"ז) "וַאֲנַחְנוּ עֹשִׂים בְּמִלְאָה וְהָיִים מְחִזְקִים בְּרַמְחִים מְעַלּוֹת הַשָּׁחַר עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים ... וְהָיוּ לָנוּ הַלְיָלָה מְשֻׁמָּר וְהַיּוֹם מְלֻאָה", הרי שהזמן שהיו עושים מלאכה, הוא מעלות השחר עד צאת הכוכבים, ונאמר, שהיום היה זמן המלאכה, אם כן עד צאת הכוכבים הוא יום, וממנו ואילך לילה. [ומכל מקום אין זו ראייה גמורה לענין קריאת שמע, כי אף שהלילה מתחיל בצאת הכוכבים, יתכן שזמן שכיבה מתחיל מוקדם יותר מעט, או מאוחר יותר מעט].

והחכמים הללו, כשרצו לומר, שתחילת זמן קריאת שמע בצאת הכוכבים, אמרו, שתחילת זמן קריאת שמע הוא, בשעה שהכהנים שהיו טמאים, וטבלו ביום, טהרו לאכול בתרומה, [שהוא זמן צאת הכוכבים], כי רצו ללמד דרך אגב דין נוסף, והוא, שהכהנים טהורים לתרומה בצאת הכוכבים, ואינם טעונים קרבן להיטהר לתרומה. [ואף שכבר נשנה דין זה במסכת נעים, "העריב שמשו אוכל בתרומה", רגילות של משניות, להשמיע בקוצר אף למה שמפורש כבר במקום אחר. (תוס'?).]

ד. לדעת רבי חנינא [בברייתא שלישית], וכן לדעת ברייתא [ראשונה] – תחילת זמן קריאת שמע של ערבית, הוא **משעה שהעני**, [שאינו לו נר להדליק בסעודתו], **נכנס לאכול פתו במלח**, [וזה זמן מועט קודם אכילתו, שבזמן שמכינים לו סעודתו, אז הוא תחילת זמן קריאת שמע, ויקרא גם הוא, באותו זמן, קודם שיאכל^נ].

קבלו זאת, עד שביאר רבה בר שילא, מה הטעם שהביאור הראשון הוא הנכון, ולא הביאור השני.

והטעם לכך הוא, שאם הכוונה בכתוב "וְיָטְהַר", שהאיש אינו מותר לאכול תרומה, עד שיביא קרבנות, [או שכוונת הכתוב, שהאיש טהור מיד בתחילת שקיעת החמה], אם כן הכתוב "וְיָטְהַר" מתייחס לאיש, והיה צריך להיות כתוב "וְיָטְהַר". ומתוך כך שנאמר "וְיָטְהַר", על כרחך אין כוונת הכתוב שהאיש יטָהַר, אלא שהיום יטָהַר, כלומר ישלם, ויצאו הכוכבים, ואחרי כן מותר באכילת תרומה.

ובארץ ישראל, לא שמעו את הביאור הזה, ובכל זאת, מאחר שלמדו מתוך ברייתא, שכוונת הכתוב כמו האופן הראשון, שוב לא נסתפקו מה כוונת הכתוב.

מתי מתחיל זמן קריאת שמע של ערבית

לדעת רוב התנאים, זמן קריאת שמע של ערבית, הוא בשעת שכיבה, שנאמר "וּבְשֶׁכְבְּדְךָ". [ורק רבי יהודה אינו דורש כן, ולדעתו, כבר משעת פלג המנחה [=שעה ורבע קודם הלילה], כלה זמן תפילת המנחה, ומיד מתחיל זמן תפילת ערבית, וכן זמן קריאת שמע של ערבית].

ונחלקו התנאים, מתי הוא תחילת זמן שכיבה, שניתן בו לקרוא קריאת שמע של ערבית.

א. לדעת רבי אליעזר [בברייתא השלישית] – תחילת זמן קריאת שמע של ערבית הוא משעה שמתקדש היום בערבי שבתות, כלומר **משעת שקיעת החמה**, שאז מתחיל בין השמשות, שהוא ספק יום ספק לילה, [ומתקדש בו היום מספק].

ב. לדעת רבי מאיר [בברייתא השלישית] – תחילת זמן קריאת שמע של ערבית הוא משעה שהכהנים טובלים ביום, לאכול תרומה לערב, כלומר **שיעור זמן של טבילה והרף עין קודם צאת הכוכבים**,

^נ כן כתבו התוס' על שיעור זה, ולכאורה הוא הדין לשאר

הכוכבים, ואם כן רק על פי דברי רבה בר שילא נפשט ספקם.